

Bitterly Disappointed

Bachelorwerkstuk

Evert Methorst

MONTGOMERY VAN ALAMEIN

Montgomery van Alamein en twee grote controverses rond zijn optreden als generaal.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Standhouden bij Caen	7
De slag om Caen	7
Auteurs	9
Conclusie	13
Duitslands laatste overwinning	14
De Slag om Arnhem	14
Auteurs	18
Conclusie	23
Eindconclusie	24
Bibliografie	25
Filmografie	26

Inleiding

'On the 7th June I flew to Antwerp to receive the freedom of the city', 'I drove through streets lined by cheering citizens' Enkele dagen later in Parijs; 'Paris tuned out en masse and the reception I received was stupendous'.¹ Bovenstaande citaten uit de autobiografie van Montgomery laten zien dat Montgomery onder grote delen van de Europese bevolking bepaald populair was. Ook voor veel gewone Britten was hij een held. Ze kenden hem als 'Monty', de kleine generaal die in Noord-Afrika grote successen had geboekt.² Montgomery heeft ook zelf aan zijn bekendheid gewerkt door in de maanden voor Market Garden Engeland door te trekken en overal arbeiders en soldaten moed in te spreken. Stafofficier De Guingand noemt het wekken van vertrouwen en enthousiasme bij zijn soldaten een belangrijk element in Montgomery's manier van bevelvoeren.³

Hoewel hij onder zijn soldaten vaak erg populair was bracht Montgomery's optreden als generaal hem regelmatig in conflict met zijn meerderen. Nooit accepteerde hij blindelings bevelen van boven. Zolang mogelijk hield hij vast aan zijn eigen ideeën, op het koppige af. Alan Moorehead, de bekendste Montgomery-biograaf, merkt op dat de Amerikaanse Generaal Eisenhower, zijn directe meerdere, 'Montgomery's superior in character and judgment' was.⁴ Dit was volgens hem de reden dat de vele meningsverschillen tussen Montgomery en Eisenhower steeds weer werden opgelost. Prins Bernhard noemde Montgomery 'een bijzonder onaangenaam mens', haatdragend eerzuchtig en zichzelf overschattend. Deze zelfoverschatting wordt onder andere genoemd als reden voor het mislukken van de slag om Arnhem. Een Britse inlichtingenofficier die met hem in conflict kwam, noemt de omgang met Montgomery 'onmogelijk'.⁵

In zijn autobiografie merkt Montgomery op dat hij vaak een omstreden figuur is geweest. Hij heeft zich immers nooit wat aangetrokken van de goedkeuring van anderen of de algemene opinie, maar altijd datgene gedaan wat in zijn eigen ogen het juiste was. Hij heeft zijn eigen standpunten altijd tot het uiterste verdedigd en dit heeft hem zowel succes als moeilijkheden opgeleverd. Montgomery zelf noemt in het bijzonder twee gebeurtenissen waarna hij bitter teleurgesteld was.⁶ Het betreft twee controverses rond zijn persoon waarbij hij kritiek en onbegrip te verduren kreeg. De eerst controversie is de uitvoering van zijn tactiek rond Caen na de landing in Normandië. Montgomery, opperbevelhebber van de invasietroepen, liet de Britse troepen geruime tijd weinig bewegen. De Amerikanen boekten grotere terreinwinst maar dit kostte hen ook grotere verliezen. Volgens Montgomery was dit een vooropgezet plan, maar de Amerikanen zijn sceptisch. De Amerikaanse generaal Patton neemt in zijn boek *The war as I knew it* waarin hij zijn ervaringen in de Tweede Wereldoorlog beschrijft, een grap van een officier op die opmerkt dat er gras op de laarzen van de Britten zal gaan groeien als ze niet snel tot beweging overgaan.⁷ De tweede controversie rond

¹ Bernhard Montgomery, *The memoirs of field-marshal the viscount Montgomery of Alamein K.G* (New York 1958) 325, 326.

² Alun Chalfont, *Montgomery of Alamein* (New York 1976) 1.

³ Alan Moorehead, *Montgomery, a biography*, 190. Francis de Guingand, *Operation Victory* (New York 1947) 370.

⁴ Moorehead, *Montgomery*, 203.

⁵ In: *De vergeten Polen in de Slag om Arnhem*. EO [TV-documentaire], Gertjan Lassche.

⁶ Montgomery, *Memoires*, 266.

⁷ George S. Patton, *The war as I knew it* (Cambridge 1946) 96.

Montgomery is zijn optreden rond operatie Market Garden. Het luchtlandingsdeel van de operatie, *Market* genaamd, leidt tot de Slag om Arnhem die uitloopt op een Britse nederlaag. In zijn autobiografie legt Montgomery de schuld hiervoor voornamelijk bij het opperbevel dat hem niet genoeg met voorraden zou hebben gesteund. In dit werkstuk wordt onderzocht hoe er in de loop der tijd door Britse, Amerikaanse, Nederlandse en Canadese auteurs over geoordeeld wordt. De volgende onderzoeksvraag staat hierbij centraal. *Wat is de grond voor de controverses rond het optreden van de Britse Generaal Bernard Montgomery in de Slag om Caen en de Slag om Arnhem en hoe wordt zijn optreden hierin beoordeeld?*

De slag om Caen wordt van Canadese zijde beschreven door C.P Stacey in *The Canadian Army at War: Canada's battle in Normandy*.⁸ Een blik op de Slag van Nederlandse zijde komt van Loe de Jong, de oorlogshistoricus van het Koninkrijk der Nederlanden.⁹ Van Britse zijde kwamen direct na de oorlog Montgomery's officiële oorlogsverslag uit evenals de biografie van oorlogscorrespondent Alan Moorehead die Montgomery van nabij meemaakte tijdens de strijd in Afrika.¹⁰ Uit 1947 is het oorlogsverslag van Montgomery's stafofficier Francis de Guingand, hij werkte bij Caen en Arnhem nauw met Montgomery samen.¹¹ In 1958 komt de autobiografie van Montgomery uit waarin hij nog eenmaal uitgebreid zijn blik op de gebeurtenissen uit de doeken doet.¹² Een tweede biografie is van Alun Chalfont. Anders dan Moorehead beschrijft Chalfont Montgomery meer van een afstand en levert meer kritiek op zijn zwakheden.

Van Amerikaanse zijde is er *Three years with Eisenhower* (1946) van Harry C. Butcher, gedurende drieënhalve oorlogsjaren de marineadjutant van generaal Eisenhower. In dit boek zien we hoe Eisenhower als geallieerde opperbevelhebber tegen de slag aankeek.¹³ Een jaar later verscheen *The war as I knew it* van de Amerikaanse generaal George S. Patton.¹⁴ De serie *United States Army in World War II, European Theatre of Operations I* is de officiële geschiedschrijving van het Amerikaanse leger in de Tweede Wereldoorlog in Europa. Hiervan is gebruikt van Gordon A. Harrison *Cross-Channel Attack* (1951), Forrest Pogue *The Supreme Command* (1953) en van Martin Blumerson *Breakout and Pursuit* (1961).¹⁵

De slag om Arnhem speelde in Nederland en daarom is De Jong weer gebruikt. Ook van Nederlandse zijde is de documentaire *God Bless Montgomery* uit 2004 van Gertjan Lassche over de Poolse

⁸ Stacey, C.P, *The Canadian Army at War: Canada's battle in Normandy; the Canadian Army's share in the operations, 6 June-1 September 1944* (Ottawa 1946).

⁹ Loe de Jong, *Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog 1939-1945* 10a (Amsterdam 1980).

¹⁰ Bernhard Montgomery, *Von der Normandie zur Ostsee* (Berlijn 1946), Alan Moorehead, *Montgomery, a biography* (Londen 1946).

¹¹ Francis de Guingand, *Operation Victory* (New York 1947).

¹² Bernhard Montgomery, *The memoirs of field-marshal the viscount Montgomery of Alamein K.G* (New York 1958).

¹³ Harry C. Butcher, *Three years with Eisenhower: the personal diary of captain Harry C. Butcher USNR, naval aide to General Eisenhower, 1942 to 1945* (Londen 1946).

¹⁴ George S. Patton, *The war as I knew it* (Cambridge 1946).

¹⁵ Gordon A. Harrison, *United States Army in World War II, the European theater of operations, Cross-Channel attack* (Washington 1993). Martin Blumerson, *United States Army in World War II: European Theater of Operations: Breakout and Pursuit* (Washington 1993) Forrest Pogue, *United States Army in World War II: European Theater of Operations: The Supreme Command* (Washington 1996).

deelname aan de slag om Arnhem.¹⁶ Hij besteedt speciale aandacht aan de miskening van de Poolse inzet bij de Slag om Arnhem. Deze miskening is ook beschreven door de Poolse historicus Janusz Piekalkiewicz.¹⁷ Van Britse zijde zijn opnieuw Montgomery's oorlogsverslag en de biografie van Alan Moorehead van belang. Daarnaast de in 1947 verschenen film *theirs is the Glory* over de slag om Arnhem. Deze film een is jaar na dato op locatie gefilmd met soldaten als acteurs.¹⁸ Uit hetzelfde jaar stamt het boek van Roy Urquhart, bevelhebber van de Britse luchtlandingsdivisie in Arnhem.¹⁹ De slag wordt ook beschreven in door Francis de Guingand en in Montgomery's autobiografie. Het bekende boek *A Bridge too far* is van de later tot Amerikaan geneutraliseerde Ierse oorlogscorrespondent Cornelius Ryan.²⁰ Alun Chalfont beschrijft de slag in zijn biografie. Hoe de Duitsers tegen de operatie aankeken zien we in *it never snows in September* van Robert J. Kershaw (1990).²¹ In verscheen *Arnhem 1944: The Airborne Battle* van Martin Middlebrook.²² Ian Kershaw beschrijft hoe de Duitse overwinning in de Slag om Arnhem de Geallieerde overwinning heeft vertraagd.²³

Van Amerikaanse zijde opnieuw de boeken van Butcher en Patton. Van de serie *United States Army in World war II, European Theatre of Operations* is voor de Slag om Arnhem Pogue gebruikt, *The Supreme Command*, en daarnaast van Charles B. MacDonald *The Siegfried Line Campaign* (1963).²⁴ Het Britse boek *A Bridge too far* is in 1977 verfilmd door de Amerikaan Richard Attenborough.²⁵

¹⁶ Gertjan Lassche. (Documentairemaker). (2004). *De vergeten Polen in de Slag om Arnhem*. EO [TV-documentaire]. Hilversum: EO.

¹⁷ Janusz Piekalkiewicz, *Arnhem 1944: Deutschlands letzter Sieg* (Hamburg 1976).

¹⁸ Bryan Desmond Hurst. (Regisseur). (1947). *Theirs is the Glory*. [film]. Londen: Gaumont British Picture Corporation.

¹⁹ Roy Urquhart, *De slag om Arnhem* (Leiden 1958).

²⁰ Cornelius Ryan, *A Bridge too far* (Bristol 1974).

²¹ Robert J. Kershaw, *It never snows in September, the German view of Market Garden and the battle of Arnhem, September 1944* (Hersham 2004).

²² Martin Middlebrook, *Arnhem 1944: The Airborne Battle* (Londen 1995).

²³ Ian Kershaw, *Tot de laatste man, Duitsland 1944-1945* (Houten 2011).

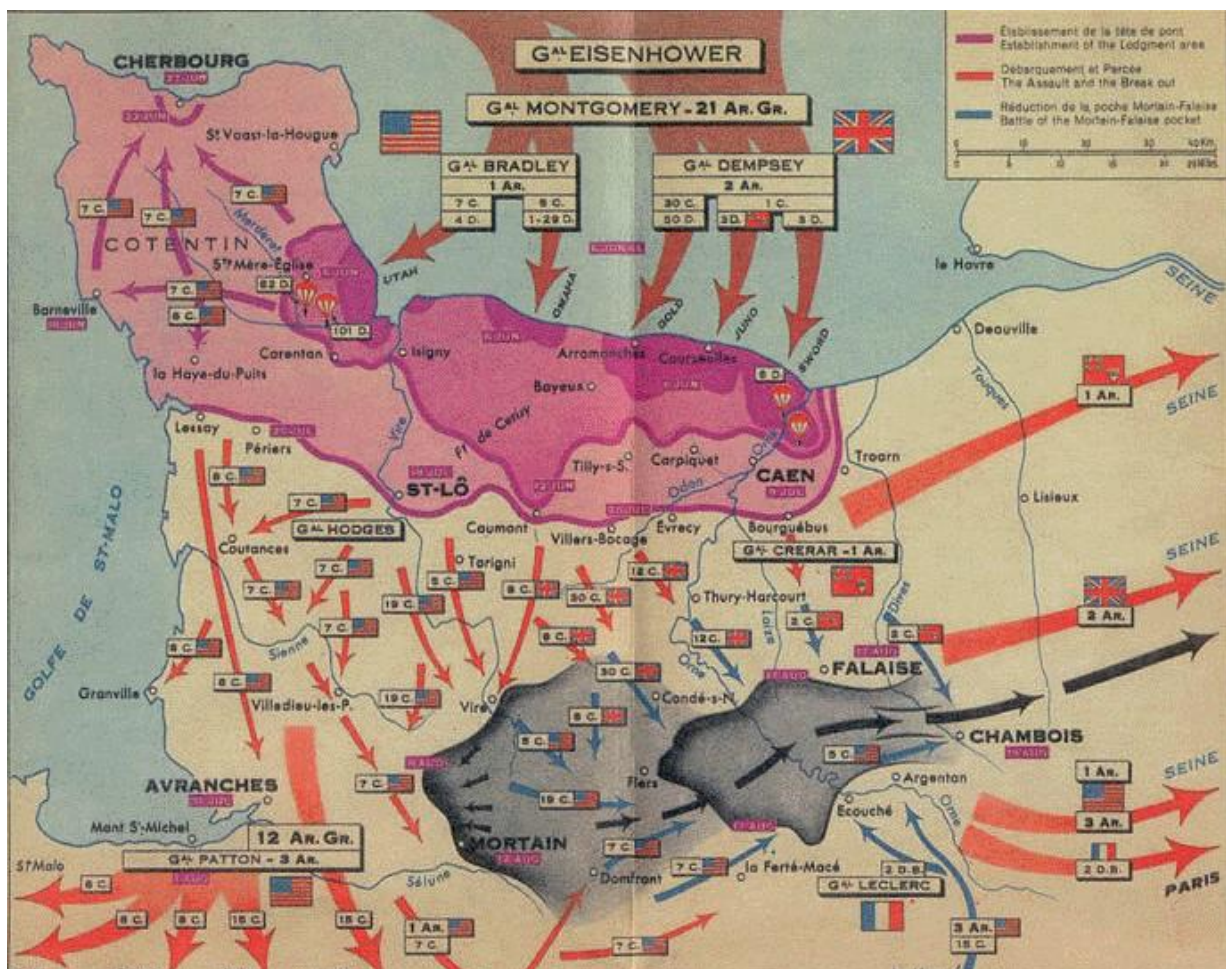
²⁴ Charles B. MacDonald, *United States Army in World War II: European Theater of Operations: The Siegfried Line Campaign* (Washington 1993). Forrest Pogue, *United States Army in World War II: European Theater of Operations: The Supreme Command* (Washington 1996).

²⁵ Richard Attenborough. (Regisseur), (1977). *A bridge too far*. [film]. VS: United Artists.

Standhouden bij Caen

De slag om Caen

Op 6 juni 1944 begon operatie Overlord. Opperbevelhebber van alle geallieerde invasietroepen was de Amerikaanse Eisenhower, de Brit Montgomery had het bevel over de grondtroepen. De Britse en Canadese troepen nog op D-day op tot enkele kilometers voor Caen. Hier maakten zij contact met luchtlandingstroepen die de bruggen over het kanaal van Caen veroverd hadden. Caen was een belangrijk wegen- en spoorwegcentrum waar alle hoofdwegen vanaf het geallieerde bruggenhoofd elkaar kruisten. Daarnaast maakte de verovering van Caen overname van vliegvelden in de omgeving mogelijk.²⁶ Daarom zouden de Britten op de eerste dag van de invasie Caen moeten veroveren. Ook voor de Duitse strijdkrachten was Caen van vitaal belang en zij spanden zich in voor de verdediging van de stad. Hoewel hun transport ernstig werd bemoeilijkt door bombardementen en aanslagen van de ondergrondse wisten zij onder andere met hun superieure mortieren de geallieerden ernstige schade toe te brengen. Net als de Duitsers hadden ook de geallieerden transportproblemen, door een heftige storm kon op 19 juni de Amerikaanse Mulberry-haven²⁷ afgeschreven worden.²⁸

Normandië, aan de oostzijde het Britse en Canadese front, aan de westzijde het Amerikaanse front.

²⁶ Pogue, *The Supreme Command*, 181.

²⁷ Mulberry A, een kunstmatige haven op het Amerikaanse invasiestrand.

²⁸ De Jong, *Wereldoorlog 10a*, 16-17.

Een maand lang slaagden de Duitsers erin de aanvallen op de stad Caen af te slaan. Op 13 juni was Montgomery tevreden over de ontwikkelingen aan het front en sprak hij opnieuw de intentie uit Caen te veroveren. Toen nieuwe Duitse pantserstroepen in de Britse zone arriveerden was hij genoodzaakt de opmars enkele dagen uit te stellen. Een grote aanval op Caen werd gepland voor 18 juni maar deze werd uitgesteld tot 22 juni en was uiteindelijk niet op Caen gericht. Vanwege de vertragingen maakte het aanvankelijke optimisme over de Geallieerde opmars plaats voor teleurstellingen en kritiek, zowel van Amerikaanse als van Britse zijde. Onder de Britten was het vooral de luchtmacht die Montgomery onkunde verweet. Zij hadden gerekend op de verovering van Caen en vliegvelden in de omgeving maar moesten nu nog steeds hun vluchten vanuit Engeland uitvoeren.²⁹ Op 7 juli 1944 braken de Britten voor het eerst door en werd een deel van de stad veroverd.

Zowel in Amerika als in Engeland was de publieke opinie ongeduldig geworden. Terwijl de Russen grote terreinwinst boekten bleven grote Geallieerde overwinningen uit. Vooral over de opmars in de Britse sector had men twijfels. De Amerikanen voerden meer acties uit en rukten op richting Cherbourg maar hun verliezen waren dan ook anderhalf maal zo groot.³⁰ Montgomery was wars van een grote aanval in de Britse sector. Het duurde het tot 17 juli voordat Caen definitief veroverd werd.

Volgens Montgomery was het trage oprukken van de Britten deel van een vooropgezet plan. Doordat de Duitsers de nadruk legden op de verdediging van Caen kreeg het Amerikaanse Tweede Leger meer ruimte. De Britse en Canadese legers hielden de Duitsers bezig en de harde strijd noodzaakte de Duitsers bovendien bij Caen hun reserves in de strijd te werpen. Montgomery herhaalt keer op keer dat dit vooropgezette basisplan ongewijzigd is gebleven. En zolang dit plan werd aangehouden mocht Montgomery als generaal van andere gestelde doelen afwijken.³¹ Het was een kwestie van tijd dat de geallieerden door zouden breken en dan zou de Duitse troepenconcentratie rond Caen niet meer tijdig weg kunnen komen. Dit wetende vroegen de Duitse generaals Rommel, Von Rundstedt en zijn opvolger Von Kluge herhaaldelijk om toestemming om terug te trekken, maar Hitler stond dit niet toe.³² Hun vrees werd bewaarheid toen half augustus een grote Duitse troepenconcentratie werd omsingeld in de 'zak van Falaise'. Op 1 september werd Montgomery tot zijn teleurstelling uit het opperbevel van de geallieerde landstrijdkrachten ontheven. Eisenhower had hem aangesteld voor de Slag om Normandië maar deze was nu voorbij. Wel wordt hij bevorderd tot veldmaarschalk, de hoogste Britse militaire rang.³³

²⁹ Pogue, *the Supreme Command*, 183.

³⁰ De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 19.

³¹ Montgomery, *Memoires*, 228.

³² De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 16-17.

³³ *Ibidem*, 255. Ryan, *A Bridge too far*, 47

Auteurs

Montgomery als tactische meester

De Brit Alan Moorehead merkt in zijn biografie van Montgomery op dat de geallieerden een groot voordeel hadden. Erwin Rommel, verantwoordelijk voor de Duitse kustverdediging, was als militair veruit de mindere van Montgomery.³⁴ De Duitsers reageerden daarom precies zoals Montgomery had verwacht door het zwaartepunt van de verdediging rond Caen te leggen. Zo wordt het geallieerde plan uitgevoerd zoals het altijd al bestond.³⁵ Uit de na de oorlog officieel gepubliceerde plannen en documenten blijkt volgens Moorehead dat de Britten aan de geplande strategie vasthielden. Dat Montgomery na Normandië van het opperbevel over de landstrijdkrachten wordt ontheven noemt Moorehead onvermijdelijk. Er waren immers vijf Amerikaanse legers in het veld, tegenover twee Britse.³⁶ In zijn oorlogsverslag *From Normandy to the Baltic* (1946), schrijft Montgomery dat het doel van de Britse strijdkrachten was om in de eerste dagen Caen en omliggende vliegvelden in te nemen. Maar omdat de Duitsers alles in het werk stelden om Caen te behouden was het niet meer mogelijk om dit te doen zonder het achterliggende plan, het vasthouden van de Duitse pantsertroepen, te veranderen.³⁷

De Canadese historicus Stacey heeft in zijn boek *Canada's battle in Normandy* (1946) het doel de significante bijdrage van het Canadese leger in Normandië te beschrijven.³⁸ Omdat de Canadezen op hetzelfde front vochten als de Britten is het voor Stacey dan ook moeilijk om kritiek te leveren op de Britse en Canadese prestaties rond Caen. Wel geeft Stacey toe zowel de Britten als de Canadezen er op D-day niet in slaagden om hun doel te bereiken.³⁹ Een Duitse tegenaanval zorgt er vervolgens voor dat Caen nog een volle maand onbereikbaar blijft. Stacey prijst geallieerde samenwerking. Door de Britse en Canadese aanwezigheid worden de Duitsers gedwongen daar hun reserves in te zetten en konden de Amerikanen oprukken.

Montgomery's stafofficier De Guingand schrijft in *Operation Victory* (1947) dat het plan om Caen op D-day te veroveren slechts een indicatie was. Het achterliggende plan, de Duitsers daar vast te houden, bleef gehandhaafd. Een belangrijke reden waarom de opmars niet vlotte was het slechte weer. Bovendien spaarde Montgomery zijn Britse troepen die soms al vijf jaar gevochten hadden. Dit in tegenstelling met Amerikaanse soldaten, deze waren pas sinds kort bij de oorlog betrokken en werden regelmatig afgelost. Eisenhower begreep Montgomery's plan, zo merkt De Guingand op, maar hij kon het geheime plan niet aan de wereld vertellen. Van een vertrouwenscrisis tussen Montgomery en Eisenhower is dus geen sprake geweest. Dat er kritiek kwam nu het langzaam ging was begrijpelijk, maar niet rechtvaardig. Uiteindelijk werd de Seine ruim voor de planning bereikt, Montgomery's plannen hebben dus gewerkt.⁴⁰

In zijn autobiografie (1958) wijt Montgomery zelf de kritiek van de Amerikanen voor een groot deel aan hun nationalisme. Dit leidde ertoe dat ze geen begrip hadden voor de Britse manier van oorlogvoeren. Op verschillende conferenties vanaf februari 1944 had Montgomery zijn plan uitgelegd

³⁴ Moorehead, *Montgomery*, 193-194.

³⁵ Montgomery, *Von der Normandie zur Ostsee*, 165.

³⁶ Moorehead, *Montgomery*, 205-208.

³⁷ Montgomery, *Von der Normandie zur Ostsee*, 88, 93, 167.

³⁸ Stacey, *Canada's battle in Normandy*, 14, 22.

³⁹ *Ibidem*, 43-45, 59.

⁴⁰ *Ibidem*, 392-406.

en hij meende dat alle belanghebbende het begrepen. Het doel om Caen te veroveren bestond ook, maar het was geen deel van het 'masterplan'. Montgomery schrijft dat van alle plannen afgeweken mocht worden als het masterplan maar gehandhaafd blijft. Later bleek dat Eisenhower en anderen op het geallieerde hoofdkwartier het plan toch niet begrepen hadden. Ook de luchtmacht sloot zich graag bij de kritiek aan omdat zij de luchtvelden rond Caen hadden willen gebruiken. Half juni heeft Montgomery op een persconferentie ook een verkeerde indruk gegeven van zijn plannen. Hij schrijft eigenlijk ook niet anders gekund te hebben, hij kon zijn masterplan niet weggeven aan de pers. Zo groeide de onvrede in de publieke opinie buiten zijn schuld. Op 26 juli klaagt Eisenhower zelfs bij Churchill over het gebrek aan initiatief van Montgomery. Toch lijkt in het boek de relatie tussen Montgomery en Eisenhower prima te zijn gebleven. Montgomery blijft Eisenhower 'mijn vriend Ike' noemen.⁴¹

Cornelius Ryan beschrijft in *A Bridge too far* (1974) hoe Montgomery boos en teleurgesteld was omdat Eisenhower op 1 september het commando over de geallieerde grondtroepen weer overnam.⁴² Deze vertrouwensbreuk wordt twee jaar later ook beschreven door Alun Chalfont. Tijdens de slag was Montgomery opperbevelhebber van de geallieerde landstrijdkrachten en de slag was een succes. Na aanvankelijke tegenslagen werd Parijs ruim voor de planning bereikt en het Duitse leger was bij Falaise door Montgomery verslagen. Toch werd Montgomery vervangen als opperbevelhebber. Chalfont wijt dit aan de manier waarop Montgomery's communicatie met zijn superieuren en de pers werd uitgevoerd. Er was een gebrek aan intuïtie en een gevoel voor humor ontbrak geheel. Montgomery's trots vereiste dat zowel zijn ondergeschikten als zijn superieuren hem volledig vertrouwden. Naar de buitenwereld wilde Montgomery geen twijfel laten blijken, alles was perfect onder controle. Toen hij besloot om Caen niet direct te veroveren, gaf hij daarom niet toe dat dit in feite een verandering van het plan was. Montgomery deed het ook daadwerkelijk rustig aan. Chalfont schrijft dat er in de zomer van 1944 een acuut manschappentekort dreigde bij het Britse leger. Daarom sprong Montgomery met instemming van Churchill erg voorzichtig om met Britse manschappen.⁴³ Dat Britse levens boven Amerikaanse levens gesteld werden wekte vanzelfsprekend wrevel bij de Amerikanen. Anderzijds liet Eisenhower zich beïnvloeden door Britse officieren die weinig vertrouwen in Montgomery hadden.⁴⁴ Bovendien miskende hij het resultaat van Montgomery's tactiek rond Caen. Dat Eisenhower zijn doelen in Normandië niet begreep en hem later van zijn functie onthief heeft Montgomery's houding ten opzichte van Eisenhower gestempeld. Toch is het dankzij Eisenhowers diplomatie optreden nooit daadwerkelijk tot een botsing tussen beiden gekomen. Chalfont is wel van mening dat het succes in Normandië op Montgomery's rekening geschreven kan worden. Dit wordt in 1994 nog bevestigd door Martin Middlebrook.⁴⁵

De Nederlands historicus Loe de Jong gelooft dat Montgomery een goede generaal was die deze situatie op de goede manier uitbuitte. Ook de Duitse generaals Rommel en Von Rundstedt hadden dit door maar kregen van Hitler geen toestemming voor een georganiseerde terugtocht.⁴⁶

⁴¹ Montgomery, *Memoires*, 200-233.

⁴² Ryan, *A Bridge too Far*, 47-48.

⁴³ Chalfont, *Montgomery*, 234-237.

⁴⁴ Moorehead, *Montgomery*, 201.

⁴⁵ Middlebrook, *Arnhem 1944*, 5.

⁴⁶ De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 17-19.

Kritiek, 'dapper standhouden'

In 1946 beschrijft de Amerikaanse generaal George Patton de sfeer onder Amerikaanse officieren. Hij merkt cynisch op dat Montgomery 'dapper' standhoudt bij Caen terwijl de Amerikaanse troepen het initiatief nemen. Daarnaast laat hij merken dat hij en zijn officieren onderling grappen maken over de Britten.⁴⁷ Butchers oorlogsdagboek van Eisenhower toont een ontspannen samenwerking tussen de staf van de generaal en Montgomery. Toch is ook Butcher niet erg onder de indruk van Montgomery's optreden rond Caen. Hij beschrijft Eisenhowers bezorgdheid over de trage opmars op 15 juni. Wanneer de Britse stilstand beschreven wordt, volgt daarop een beschrijving van de Amerikanen die wel oprukken. En wanneer Montgomery op 22 juli na een groot bombardement een grote aanval zal inzetten, schrijft Butcher dat hij zo lang wachtte dat er al weer twee nieuwe Duitse pantserdivisies waren aangerukt.⁴⁸

Gordon A. Harrison laat in *Cross-Channel Attack* (1951) zien dat al vroeg in de planning voor operatie Overlord de verovering van Caen op D-day als noodzakelijk werd gezien. Ook Montgomery geloofde dat het noodzakelijk was Caen in een vroeg stadium te veroveren. Later, twee weken na D-day, zouden de Amerikanen Cherbourg veroverd hebben, terwijl de Britten de luchthavens rond Caen veilig zouden hebben gesteld.⁴⁹ Dat de Britten Caen en de luchthavens niet veroverden was dus duidelijk niet volgens het plan, maar leverde geen grote problemen op omdat de geallieerden in staat waren op andere plekken luchthavens in te richten.⁵⁰ Harrison schrijft dat de Britten in al hun doelen faalden maar toch goed werk hebben verricht. Ze braken immers uiteindelijk door bij Caen, een essentieel punt in de Duitse verdediging. Vanaf Caen lag de tankroute naar Parijs open.⁵¹

Meer begrip komt van Forrest Pogue in *The Supreme Command* dat twee jaar later verscheen. Pogue is van mening dat veel kritiek gebaseerd is op een misverstand. Hoewel Montgomery in eerste instantie de intentie had om Caen en omliggende vliegvelden te veroveren, bleek al spoedig dat het hoofddoel van de operatie ook zonder de verovering bereikt was. Door druk te zetten op Caen hielden de Britten hier de Duitse tanks bezig zodat er op de rest van het schiereiland meer ruimte voor geallieerde opmars was. Eisenhower begreep volgens Pogue dat de trage opmars rond Caen niet conflicteerde met de doelen van de geallieerde campagne. Wel was hij verontrust door de trage opmars en de kritiek op Montgomery. Daarom stelde hij alles in het werk om de samenwerking tussen zijn generaals goed te laten verlopen.⁵²

Blumerson is in *Pursuit en Breakout* (1961) zeer kritisch over Montgomery. Hij schrijft dat de trage opmars de geallieerden deed vrezen dat ze het momentum verloren hadden. Hij noemt het niet veroveren van Caen dan ook de grootste teleurstelling van de invasie. Montgomery gaat hier volgens Blumerson niet goed mee om, hij merkt de zorgen van de Amerikanen niet op en de uitleg van zijn handelen is paradoxaal. Hij beschrijft hoe Montgomery op 18 juni voor de Britten en de Amerikanen een doel stelde, de Britten moesten onmiddellijk Caen veroveren, de Amerikanen Cherbourg. Terwijl de Amerikanen Cherbourg veroverden veranderde Montgomery de plannen voor de Britten al snel

⁴⁷ Patton, *The war*, 196.

⁴⁸ Butcher, *Eisenhower*, 492-511.

⁴⁹ Harrison, *Cross-Channel attack*, 75-76.

⁵⁰ Ibidem, 448.

⁵¹ Ibidem, 332.

⁵² Ibidem, 181-185.

weer omdat het veroveren van Caen te moeilijk bleek.⁵³ En dat terwijl het landschap rond Caen veel geschikter was voor een aanval dan het landschap rond Cherbourg. Voor Blumerson staat vast dat de Amerikanen de kastanjes voor de Britten uit het vuur hebben gehaald.⁵⁴

⁵³ Blumerson, *Pursuit en Breakout*, 4-15.

⁵⁴ *Ibidem*, 119.

Conclusie

De grond voor de controverse is twijfel over de oorspronkelijke intenties van Montgomery. Hij hield zich aan het al langer bestaande plan om met de Britse en Canadese troepen de Duitsers bij Caen bezig te houden zodat de Amerikaanse troepen in het westen op zouden kunnen trekken. Dat hij de Britse troepen wilde sparen is begrijpelijk, want in het Britse leger dreigde een manschappentekort. Het Britse opperbevel en premier Churchill steunden hem hierin. Wel zorgde dit voor wrevel onder de Amerikanen omdat zij nu het gevoel hadden de kastanjes uit het vuur te moeten halen. Dat Caen niet ingenomen zou worden was strikt gezien een verandering van het plan. Dat Montgomery dat niet toegaf, leidde tot de controverse. De luchtmacht had immers gerekend op de vliegvelden rond Caen en de Amerikanen vroegen zich af waarom hij niet oprukte. Montgomery's gebrek aan communicatie leidde ertoe dat hij veel vertrouwen verloor. De Amerikaanse auteurs Butcher Harrison en Blumerson hebben geen hoge pet op van de capaciteiten van Montgomery.

De Britse auteurs hebben begrip voor Montgomery. Montgomery voerde het bestaande plan op de goede manier uit en het succes is aan hem te danken. Chalfont belicht beide zijden en laat zien waar Montgomery's tekortkomingen liggen. De Canadees Stacey sluit zich bij de Britten aan, dat is ook begrijpelijk omdat de Canadezen meevochten met de Britten. Aangezien Stacey als doel heeft de belangrijke bijdrage van de Canadezen te belichten kan hij niet teveel kritiek hebben op hun aanvoerder Montgomery. Ook De Jong gelooft dat Montgomery in de Slag om Caen de tactische meester was.

Montgomery vindt dat hij geen schuld heeft aan de controverse. Zijn teleurstelling betreft vooral het feit dat hij na de slag het oppercommando over de Geallieerde invasiekrachten verliest. Dit ziet hij als een miskennis van zijn militaire successen. Hieruit blijkt ook een zekere starheid. Zoals Moorehead schrijft lag het voor de hand dat Eisenhower na de landingen het oppercommando over de grondstrijdkrachten weer zou overnemen.

Duitslands laatste overwinning

De Slag om Arnhem

Na de succesvolle opmars door Frankrijk kregen de geallieerde legers in de Lage Landen naast vele andere rivieren en kanalen met twee grote obstakels te kampen: de Maas en de Rijn. Montgomery ontwierp een plan om deze obstakels in een keer over te steken en voordat de vijand bij zijn positieven was gekomen aan de overzijde van de Rijn een bruggenhoofd te vestigen.⁵⁵ Operatie Market Garden vond plaats van 17 tot 25 september 1944. De Slag om Arnhem werd de laatste overwinning van Nazi-Duitsland.⁵⁶

Montgomery was altijd al een voorstander van een groot offensief dat onder zijn leiding diep in Duitsland door zou dringen. Toen hij nog het commando over de geallieerde grondtroepen had was hij zelfs al begonnen het plan uit te voeren.⁵⁷ Eisenhower wilde echter over een breed front blijven oprukken. Voor een groot offensief waren er niet genoeg voorraden. Montgomery geloofde dat de voorraden voldoende waren omdat Duitsland zich snel zou overgeven zodra het Ruhrgebied was bezet. Uiteindelijk ging Eisenhower akkoord met het plan maar de brede front-strategie zou worden vastgehouden.⁵⁸

In het oorlogsmoede Engeland schreef de pers over graag het plan wat de oorlog voor kerst tot een einde kon brengen. Ook Churchill was voorstander, ondanks de grote risico's. Een snelle geallieerde opmars zou tot gevolg hebben dat de Russen op grotere afstand van Engeland zouden blijven. De Amerikanen waren minder enthousiast, het Amerikaanse opperbevel nam liever geen grote risico's en de Amerikaanse pers had in Normandië het vertrouwen in Montgomery verloren. Men was bang dat Montgomery's plannen de opmars van Amerikaanse helden als Patton zou vertragen.⁵⁹ Montgomery geloofde dat zijn plannen tot grote successen zouden leiden. En als die successen eenmaal werden geboekt zou niemand klagen.⁶⁰

Operatie Market-Garden maakte de inzet van luchtlandingstroepen mogelijk.⁶¹ Men zocht al langer naar een mogelijkheid om deze troepen in te zetten en Market Garden was de ideale gelegenheid. Een tapijt van luchtlandingseenheden zou de bruggen moeten veroveren waarna het grondleger op zou rukken tot over de Rijn. Het luchtlandingskorps, bestaande uit twee Amerikaanse en een Britse divisie, kon geen zware wapens of tanks meenemen. Ze moesten daarom gedropt worden in een gebied waar geen tanks waren en dat binnen enkele dagen door de hoofdmacht worden bereikt.⁶²

Op 9 september 1944 worden belangrijke beslissingen genomen. Wat Eisenhower betreft kan operatie Market-Garden worden uitgevoerd.⁶³ Op 10 september vonden in Brussel besprekingen plaats waarin definitief werd besloten dat operatie Market Garden door zou gaan. Hoewel

⁵⁵ Montgomery, *Memoires*, 258.

⁵⁶ Piekalkiewicz, *Arnhem 1944*, 7.

⁵⁷ Moorehead, *Montgomery*, 209.

⁵⁸ *Ibidem*, 300-303.

⁵⁹ Chalfont, *Montgomery*, 249.

⁶⁰ Moorehead, *Montgomery*, 209

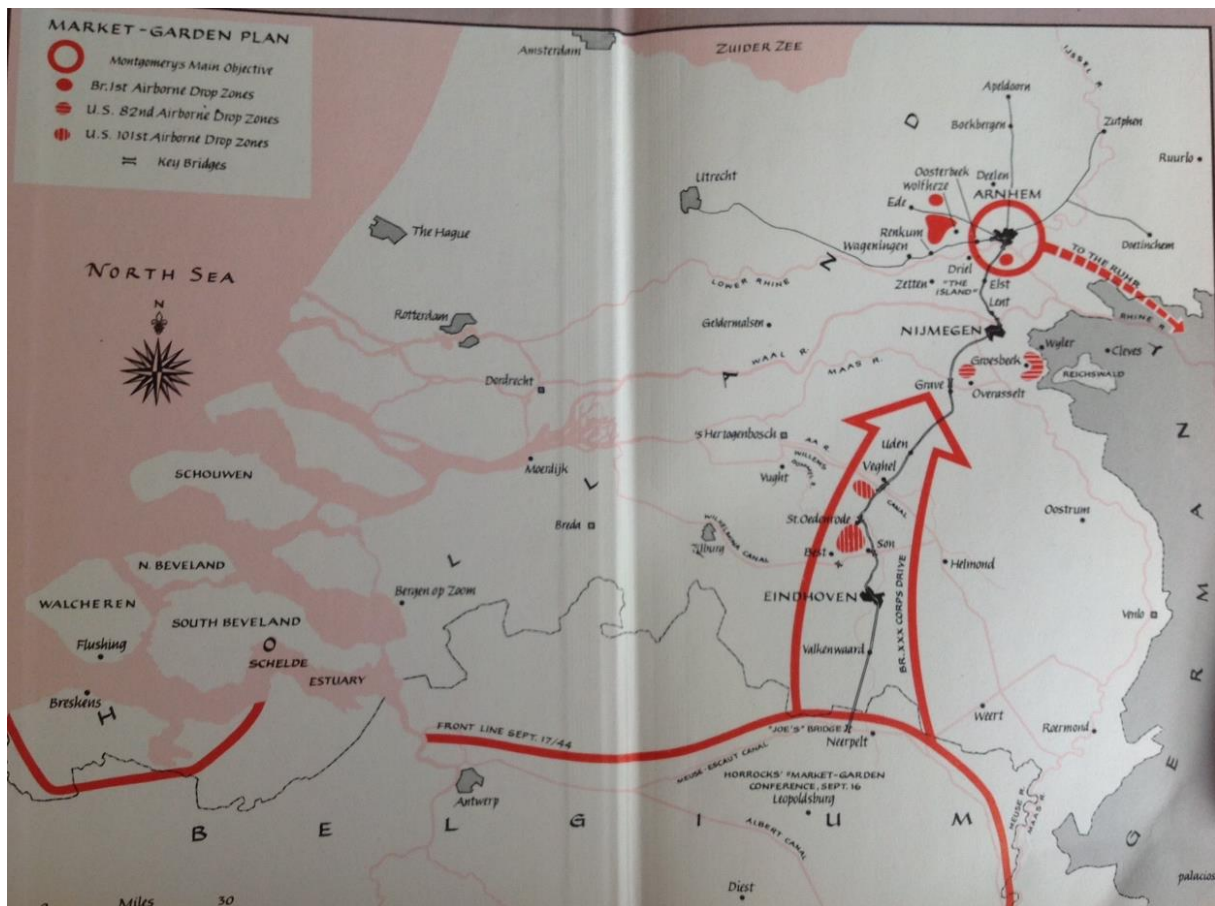
⁶¹ Urquhart, *Arnhem*, 18.

⁶² De Jong, *Wereldoorlog 10a*, 322-323, Pogue, *The Supreme Command*, 281.

⁶³ Urquhart, *Arnhem*, 16.

Eisenhower nu akkoord was bleef er een fundamenteel verschil van inzicht, waar Montgomery Market Garden zag als een finale operatie bleef Eisenhower het zien als een uitbreiding van zijn brede-frontstrategie.⁶⁴ Eisenhower beschrijft op 12 september in zijn dagboek de wensen van Montgomery 'give me everything'.⁶⁵ Toch besluit Eisenhower Market Garden prioriteit in de bevoorrading te geven.⁶⁶ Urquhart spreekt van een 'formidabel transportprogramma' dat Eisenhower toezeft.⁶⁷ Ook Montgomery zelf was tevreden over de toezeggingen.⁶⁸

Montgomery wilde alle offensieven stil zetten voor Market Garden maar dat ging niet door. Wel kreeg de Amerikaanse generaal Bradley de opdracht om het offensief van Pattons Derde Leger stil te zetten omdat de voorraden voor Market Garden nodig zijn.⁶⁹ Wanneer Bradley Patton opbelt om te zeggen dat de Amerikaanse troepen halt moeten houden om de 'dolkstoot' van Montgomery mogelijk te maken grapt hij dat het meer lijkt op een 'stoot met een botermes'.⁷⁰ Montgomery lijkt niet door te hebben hoe de Amerikaanse generaals over het plan denken. In zijn autobiografie noteert hij alleen dat Bradley het een bijzonder stoutmoedig plan vindt.⁷¹

Montgomery's plan voor Market Garden

⁶⁴ Urquhart, *Arnhem*, 17. Butcher, *Eisenhower*, 567.

⁶⁵ Ryan, *A bridge too far*, 68.

⁶⁶ Chalfont, *Montgomery*, 248.

⁶⁷ Urquhart, *Arnhem*, 19.

⁶⁸ Butcher, *Eisenhower*, 575. Pogue, *the Supreme Command*, 283-284.

⁶⁹ De Jong, *Wereldoorlog 10a*, 325. Butcher, *Eisenhower*, 567.

⁷⁰ Patton, *The war*, 133.

⁷¹ Montgomery, *Memoires*, 259.

Generaal Browning, bevelhebber van de luchtlandingstroepen, vroeg Montgomery hoelang zijn troepen de brug bij Arnhem zouden moeten houden. 'We rekenen op twee dagen' zij Montgomery. Browning antwoordde dat zijn troepen het vier dagen zouden kunnen volhouden maar dat hij vreesde dat Arnhem 'a bridge too far' zou zijn.⁷² Ook Dempsey, generaal van het Britse Tweede leger, bleef sceptisch over Market Garden. In tegenstelling tot Montgomery hechtte hij wel waarde aan rapporten die spraken van een toegenomen Duitse gevechtskracht tussen Eindhoven en Arnhem.⁷³

Tot de uiteindelijke uitvoerdatum van Market Garden werd laat besloten. Hoewel de bevoorrading goed op gang kwam, was het onzeker of de weersomstandigheden goed genoeg zouden zijn voor het uitvoeren van luchtlandingen. Er waren niet genoeg toestellen om de 40.000 manschappen van het luchtlandingskorps in een keer te droppen. Daarom werd besloten drie luchtlandingen uit te voeren. In Arnhem moest een brigade van de eerste lichter de brug nemen. Verder zou de eerste lichter vooral bezig zijn met het bezetten en markeren van de landingsgebieden en het installeren van radioverbindingen. Er kon niet dicht bij Arnhem gedropt worden, de wegvliegende 'trekkers', die de zweefvliegtuigen mee zouden nemen, zouden dan in aanvaring komen met de 'trekkers' uit Nijmegen of door zwaar luchtafweergeschut bij vliegveld Delen moeten vliegen. Ook een landing in de Betuwe werd onmogelijk geacht, zweefvliegtuigen zouden niet kunnen landen in dit drassige landschap.

Rond Arnhem zou de *1st British Airborne Division* onder leiding van Urquhart landen in de buurt van Ede op de Ginkelse heide, bij Wolfheze en ten noorden van Heelsum. In een later stadium zou de Poolse brigade onder leiding van Sosabowski in de Betuwe landen. De Polen konden wel in de Betuwe landen omdat zij geen zweefvliegtuigen meekregen. Na landing zouden ze de inmiddels veroverde brug oversteken en het geallieerde bruggenhoofd versterken.⁷⁴ Radioverbindingen waren van het grootste belang; de luchtlandingstroepen zouden in voortdurend contact moeten staan met het hoofdkwartier voor de afstemming van de volgende landingen en de dropping van voorraden. De Amerikaanse radio's waren van goede kwaliteit, de Britse radio's niet. Deze waren eigenlijk voor gevechten in het Birmees oerwoud gebouwd, maar Urquhart wees degelijkere radio's van de hand omdat ze te zwaar waren. Ook de kaarten die werden gebruikt waren verouderd, ze waren gebaseerd op een 'geactualiseerde' versie van een kaart uit 1933 maar de brug die het doel van de aanval was stond er nog niet eens op.⁷⁵ Daarnaast was er veel Duits antitankgeschut aanwezig op de wegen rond Nijmegen. Montgomery was hiervan op de hoogte gesteld door de Nederlandse ondergrondse maar besloot deze waarschuwingen te negeren. Ook was de Duitse generaal Model met twee infanteriedivisies gelegerd in de buurt van Arnhem. Hiervan werd Montgomery ook op de hoogte gesteld door Britse verkenners. Montgomery nam echter aan dat deze niet gevechtsklaar zouden zijn.⁷⁶

Op 17 september om één uur 's middags worden na een zwaar bombardement de landingen ingezet. Nadat ook de zweefvliegtuigen waren geland en het materieel in gereedheid was gebracht, vertrokken de Britten richting de Arnhemse Rijnbrug. Ongeveer de helft van de 5000 gelande troepen

⁷² De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 324.

⁷³ Ryan, *A bridge too far*, 69.

⁷⁴ Urquhart, *Arnhem*, 20-27.

⁷⁵ De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 330.

⁷⁶ Chalfont, *Montgomery*, 253.

bleef achter om het landingsgebied te beschermen. Het was inmiddels vier uur in de middag en de Duitsers hadden tegenmaatregelen genomen. Van de drie bataljons die Arnhem in trokken, stootten er twee op in der haast opgetrommelde Duitse soldaten. Een derde parachutistenbataljon onder leiding van John Frost trok naar de brug, maar het lukt hen niet om radiocontact te maken met het hoofdkwartier van Urquhart. Urquhart lukt het op zijn beurt niet om contact te maken met generaal Browning, die in Groesbeek zijn tactisch hoofdkwartier had gevestigd. Ook in de dagen daarop werken de meegebrachte radio's maar sporadisch naar behoren.⁷⁷

Het bataljon van Frost houdt de noordelijke oprit van de verkeersbrug bezet in afwachting van de geallieerde grondtroepen. De grondtroepen rukken echter niet zo snel op als gehoopt en de Britten bij de brug raken steeds meer ingesloten. De tweede landing wordt op 18 september uitgevoerd maar inmiddels wordt ook het landingsterrein aangevallen. Urquhart wordt in het nauw gedreven en zet zijn hoofdkwartier op in hotel Hartenstein in Oosterbeek. De Duitse tankdivisies die tegen de verwachting in bij Arnhem waren gestationeerd, worden ingezet tegen de parachutisten en schieten huis na huis aan flarden. In de ochtend van 21 december moet Frost, inmiddels zwaar gewond, zich overgeven. De voorspelling van Browning is voor het bataljon van Frost uitgekomen. Het was *A bridge too far* en de parachutisten hadden het vier dagen kunnen volhouden.

Diezelfde dag wordt de hoofdmacht van de Poolse parachutisten op het vliegtuig gezet met de opdracht Urquhart bij Oosterbeek te gaan ontzetten. Vanwege het slechte weer in Engeland kan echter maar een deel van de Polen worden vervoerd. Vanuit het vliegtuig ziet Sosabowski dat het geallieerde grondleger moeizaam oprukt en de Rijnbrug al weer in Duitse handen is.⁷⁸ De Polen worden bij landing gelijk aangevallen door Duitse eenheden die bovendien het veer bij Driel hebben bezet.⁷⁹ Sosabowski is hier boos over omdat hem bij vertrek nog was verzekerd dat het veer beschikbaar zou zijn.⁸⁰ De Polen slaagden er de eerste dagen niet in om de rivier over te steken. Wel slagen zij erin een corridor naar Nijmegen open te houden en contact te maken met de geallieerde grondtroepen. Uiteindelijk slagen ongeveer 200 Polen en 100 Britten erin zich in de nacht van 24 september bij Urquhart te voegen.⁸¹ Twee dagen later besluiten Browning en Dempsey met instemming van Montgomery de perimeter bij Oosterbeek op te geven. In de nacht van 26 september 1944 steekt Urquhart met minder dan een vijfde van de oorspronkelijke airborne divisie de Rijn over en is de slag om Arnhem voorbij.

Het Britse imperium buigt het verlies om in een morele overwinning. De teruggekeerde soldaten werden in Londen als helden ontvangen.⁸² Montgomery geeft Urquhart een brief waarin hij zegt dat de heldhaftigheid van de Airbornes niet snel zal worden geëvenaard. Ook geeft hij aan dat de operaties elders in groot gevaar zouden hebben verkeerd als de troepen hadden gefaald.⁸³ Ook Eisenhower spreekt zijn waardering uit voor de moed en bekwaamheid van de Airbornes en koningin

⁷⁷ De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 349.

⁷⁸ Ryan, *A bridge too far*, 374-375.

⁷⁹ De Jong, *Wereldoorlog*, 10a, 398.

⁸⁰ Middlebrook, *Arnhem*, 406, De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 387.

⁸¹ De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 400. Pogue, *The Supreme Command*, 287.

⁸² De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 445.

⁸³ Montgomery, *Memoires*, 306.

Wilhelmina reikt namens Nederland enkele decoraties uit aan Britse Airbornes.⁸⁴ Volgens Winston Churchill was het een uitgesproken Britse overwinning.⁸⁵

Omdat de mislukking van de Slag om Arnhem niet toegeschreven kan worden aan de inzet van de Britse Airbornes en ook Britse generaals de schuld niet op zich nemen is er behoefte aan een zondebok. Hiervoor kiezen Montgomery en Browning de Poolse brigade. Na Market Garden schrijven beide in rapporten aan Alan Brooke, de opperbevelhebber van het Britse leger, erg ontevreden te zijn over de Poolse inzet. Montgomery schrijft dat de Polen erg slecht gevochten hebben, hij wil ze niet langer onder zijn commando. Browning voegt toe dat de Polen niet klaar waren voor het gevecht, en dat hun commandant Sosabowski alles behalve coöperatief was. Generaal Sosabowski wordt later dat jaar onder Britse druk uit zijn commando ontheven.⁸⁶ Hij eindigt als fabrieksarbeider in Engeland.⁸⁷

Auteurs

Een heroïsche strijd

In *Normandy to the Baltic* (1946) noemt Montgomery het slechte weer als voornaamste reden voor het gedeeltelijk mislukken van Market Garden. Volgens hem was het de gok waard, als de operatie was gelukt was de oorlog in 1944 voorbij geweest.⁸⁸ Ook Moorehead maakt Montgomery geen verwijten voor het mislukken van Market Garden. Hij schrijft dat de Slag om Arnhem veel te veel aandacht heeft gekregen. De uiteindelijke verliezen waren beperkt en bovendien was Market Garden grotendeels een succes, twee van de drie bruggen werden namelijk genomen.⁸⁹ Ook de film *Theirs is the Glory*, in 1946 op locatie opgenomen met soldaten als acteurs bevestigt dit beeld. De Britse militairen worden neergezet als helden die met hun inzet duizenden andere levens hebben gered, van enige kritiek op Montgomery is geen sprake.⁹⁰

Burgemeester Matser van Arnhem schreef in 1946 het voorwoord in *Arnhem* van Urquhart. Hij bevestigt het Britse beeld van een morele overwinning. Hij is er trots op dat de heroïsche strijd Arnhem een wereldreputatie heeft verschaft. Bovendien ziet hij nog een ander voordeel. Door de Slag om Arnhem zijn er veel gebouwen verwoest in het centrum van Arnhem en dat heeft de stad open gemaakt voor moderne herbouw en een nieuwe Europese geest.⁹¹

Generaal-majoor Urquhart schrijft dat er bij de voorbereiding van Market Garden beslissende fouten zijn gemaakt. De landing vond te ver van de brug plaats, men had kunnen weten dat er tanks in de buurt waren en dat de landingen in niet in een dag plaatsvonden was een groot nadeel. Daarnaast was het landschap ten zuiden van de brug achteraf best geschikt voor het landen van zweefvliegtuigen. Ook schrijft hij dat de troepen totaal niet getraind waren op de straatgevechten die ze moesten voeren.⁹² Daarnaast waren de kaarten en radioverbindingen niet toerijkend. Ook had

⁸⁴ Urquhart, *Arnhem*, 200, 207. Butcher, *Eisenhower*, 577.

⁸⁵ Piekalkiewicz, *Arnhem 1944*, 112.

⁸⁶ Middlebrook, *Arnhem*, 448. Piekalkiewicz, *Arnhem 1944*, 112.

⁸⁷ In: *God Bless Montgomery*.

⁸⁸ Montgomery, *From Normandy to the Baltic*, 242.

⁸⁹ Moorehead, *Montgomery*, 214.

⁹⁰ In: *Theirs is the Glory*.

⁹¹ Urquhart, *Arnhem*, 7.

⁹² Urquhart, *Arnhem*, 209, 212.

Urquhart op de tweede dag zijn hoofdkwartier verlaten om vervolgens te ontdekken dat hij er niet meer kon terugkeren. Urquhart neemt wat dit betreft de schuld op zich maar relativeert het wel, zonder radio kon hij op immers toch niet veel uitrichten.⁹³ Ook klaagt hij over het gebrek aan luchtsteun dat hij gekregen heeft. Gezien het geallieerde luchtoverwicht in West-Europa had hij meer offensieve steun verwacht.⁹⁴ Van een oordeel over Montgomery ziet Urquhart af. Hij beschrijft de mislukking maar legt de schuld hiervan niet bij Montgomery.

Montgomery's Stafchef Francis de Guingand schrijft dat de gemakkelijke terreinwinst in de weken voor Market Garden wellicht tot onderschatting van de Duitse verdediging heeft geleid. Hoewel daarom de oversteek van de Rijn niet gelukt is was Market Garden volgens hem grotendeels een succes.⁹⁵ Ook Pogue schrijft dat de Duitse slagkracht in het gebied tussen Eindhoven en Arnhem onderschat is. Daarom kostte het de grondtroepen een week om Arnhem te bereiken in plaats van de geplande drie dagen. Pogue haalt een Duits rapport aan dat stelt dat de geallieerden gewonnen zouden hebben wanneer de 1e Airborne Divisie in één dag geland zou zijn tegelijk met nog een Airborne divisie. De Britten dachten met minder parachutisten toe te kunnen. Dit wijst opnieuw op een onderschatting van de Duitse slagvaardigheid.⁹⁶

Montgomery schrijft in zijn autobiografie (1958) dat er vier hoofdredenen zijn waarom Market Garden is mislukt. Ten eerste merkt hij op dat zijn operatie op het geallieerde Hoofdkwartier niet werd behandeld als de speerpunt van het geallieerde offensief. Hoewel Eisenhower extra voorraden toezei en Patton's offensief stilzette bleef er volgens Montgomery 'pariteit tussen het Eerste en Derde Amerikaanse leger in de 12^e Legergroep'. De tweede reden is dat de luchtlandingsdivisie te ver van de brug is gedropt. Ten derde werd het weer na de eerste luchtlandingsdag veel slechter zodat het verdere programma niet kon worden uitgevoerd. De vierde reden die Montgomery noemt is de aanwezigheid van het Tweede SS-Pantserkorps in het gebied rond Arnhem. Hij wist dat het korps er was maar de gevechtswaarde was veel te laag geschat. De belangrijkste reden voor mislukking is het gebrek aan steun dat de operatie kreeg. Hij geeft toe bevooroordeeld te zijn maar benadrukt dat met alle vliegtuigen, grondtroepen en voorraden die voor de operatie nodig waren het een succes had kunnen worden.⁹⁷

Een noodlottige poging

Butcher beschrijft in 1946 hoe Eisenhower Montgomery era na de slag aan herinnert dat deze de bevoorrading voor Market Garden voldoende vond. Aan een gebrek aan bevoorrading kan hij de mislukking dus niet wijten. Eisenhower spreekt over de Slag om Arnhem als een militaire mislukking die door de Britse houding toch iets bijzonders was.⁹⁸ Patton beschrijft de slag als een 'noodlottige poging. Duidelijk is dus dat hij er geen morele en al helemaal geen militaire overwinning in ziet.⁹⁹

⁹³ Ibidem, 51,60. De Jong, *Wereldoorlog 10a*, 442-443.

⁹⁴ Urquhart, *Arnhem*, 161; idem 211.

⁹⁵ De Guingand, *Operation Victory*, 418-419.

⁹⁶ Pogue, *the Supreme Command*, 288.

⁹⁷ Montgomery, *Memoires*, 266-267.

⁹⁸ Butcher, *Eisenhower*, 574-576

⁹⁹ Patton, *The war*, 90.

Volgens Pogue was de Slag om Arnhem een militaire mislukking van grote betekenis. Doordat Market Garden niet volledig is geslaagd was de snelle weg naar Noord-Duitsland voorlopig afgesloten.¹⁰⁰

Ook MacDonald noemt Market Garden in *The Siegfried Line Campaign* (1963) een mislukking. De verliezen aan vliegtuigen, piloten en manschappen waren hoog. De hoop dat Market Garden zou leiden tot een snel einde van de oorlog was ook de grond ingeslagen. Montgomery noemt het slechte weer als belangrijkste reden voor het falen. Met meer luchttransport was dit volgens MacDonald overkomelijk geweest, maar voor Market Garden waren alle beschikbare vliegtuigen al ingezet. De inlichtingendienst schoot volgens MacDonald ernstig tekort. Het SS-pantserkorps dat bij Arnhem was gelegerd werd niet opgemerkt. Ook was het erg onhandig dat de Duitsers het gedetailleerde plan vonden op het lijk van een Amerikaanse officier, deze had het plan nooit mee mogen nemen naar het slagveld. Dat het grondleger aangewezen was op één enkele weg is ook een belangrijke reden voor mislukking. Als belangrijkste reden voor het falen van Market Garden noemt hij de overambitie van Montgomery.¹⁰¹ In de film *A Bridge too far* uit 1977 zien we deze overambitie terug. De film is nog kritischer over de Britse generaals dan het boek. Wanneer de Generaals in hun overleg overduidelijk uitgaan van verkeerde veronderstellingen is dat komisch. Aanwijzingen over de aanwezigheid van een Duits pantserkorps worden bewust in de wind geslagen. De Poolse majoor Sosabowski wordt niet serieus genomen door de Britten. Hij heeft er geen goed gevoel bij maar wordt min of meer gedwongen deel te nemen aan de slag. De Britse luchtmachtgeneraal Browning die de communicatie met Sosabowski voert is in de film een ronduit onsympathiek persoon.¹⁰²

In *A Bridge too far* (1974) beschrijft Cornelius Ryan, oorlogsjournalist gedurende de Tweede Wereldoorlog, hoe er meerdere praktische fouten zijn gemaakt rond Market Garden.¹⁰³ Het meeste ging er echter mis in de planning van de operatie. Montgomery had volgens Ryan weinig vertrouwen in de capaciteiten van Eisenhower. Hoewel velen Eisenhower als goede generaal zagen was hij in werkelijkheid erg slecht. Dat zijn eigen capaciteiten echter niet op waarde werden geschat kon Montgomery erg slecht hebben. Na de Slag om Normandië stond Montgomery bekend als een langzame generaal. Market Garden was voor Montgomery perfect om te laten zien dat ook hij en Britse legers in staat waren tot snelle offensieve acties. Market Garden moest daarom een Brits plan zijn, gepland en uitgevoerd door de Britten.¹⁰⁴ Omdat de Britten de voorbereiding zelf wilden doen werden adviezen van de Nederlandse strijdkrachten, die had plan hadden kunnen doen gelukken, in de wind geslagen.¹⁰⁵ Ook rapporten van de Nederlandse ondergrondse die waarschuwen voor een toenemende Duitse aanwezigheid tussen Eindhoven en Arnhem, en het opduiken van een pantserkorps in Arnhem worden genegeerd.

Alun Chalfont noemt het falen van Market Garden in zijn biografie (1976) een directe reflectie van Montgomery's gebrek aan tactisch denken. Montgomery's excuus dat de bevoorrading niet voldoende zou zijn volgens hem aantoonbaar onjuist. De grote fouten zijn volgens hem de afstand die de parachutisten moesten afleggen en de onderschatting van de Duitse troepenmacht rond Arnhem. Montgomery's ambitie maakte dat er cruciale fouten werden gemaakt bij de voorbereiding

¹⁰⁰ Pogue, *The Supreme Command*, 287.

¹⁰¹ MacDonald, *The Siegfried Line Campaign*, 198-201.

¹⁰² In: *A bridge too far*.

¹⁰³ Ryan, *A Bridge too far*, 193.

¹⁰⁴ *Ibidem*, 47-48.

¹⁰⁵ *Ibidem*, 380-381.

van Market Garden.¹⁰⁶ Ian Kershaw schrijft in *Tot de laatste man* (2011) dat het conflict tussen de 'arrogante' Montgomery en Eisenhower van groot nadeel is geweest. Hij verwijt Montgomery door grote tactische fouten de geallieerde opmars in het noorden tot stilstand te hebben gebracht.¹⁰⁷

Wanneer De Jong beschrijft wat er bij Arnhem mis ging, begint hij met het beantwoorden van de vraag: 'Is Arnhem verraden?'. Geruchten hieromtrent deden de ronde en verraad was volgens De Jong ook best mogelijk geweest. Zo werd er enkele dagen voor Market Garden al een persconferentie gegeven voor honderden oorlogscorrespondenten over 'een plan voor een serie luchtlandingen in het gebied tussen de Son en Arnhem'. Maar bestudering van de Duitse documenten laat zien dat de Duitsers niet in die richting vermoedden. Bovendien vestigde de Duitse generaal Model juist in de dagen voor Market Garden zijn hoofdkwartier in hotel Hartenstein te Oosterbeek. Dat zou hij zeker niet hebben gedaan als hij daar luchtlandingen verwachtte.¹⁰⁸ Uiteindelijk legt De Jong de schuld van de mislukking bij Montgomery. Het was Montgomery's plan geweest en hij had het doorgezet ondanks de twijfel van Dempsey en Bradley en de gereserveerdheid van Eisenhower. Montgomery's eigengereidheid is de oorzaak van het verlies van de Slag om Arnhem.

Middlebrook schrijft in *Arnhem 1944* (1994) dat het zowel voor Duitsland, Nederland, als de geallieerden een ramp was dat Duitsland de slag won. Zo duurde de oorlog nog een jaar langer, met veel extra doden en een communistische overheersing van oostelijk Duitsland en Oost-Europa tot gevolg.¹⁰⁹ Middlebrook haalt een Britse officier aan die opmerkt dat Montgomery graag de beste wilde zijn. Daarom wil hij niet toegeven dat het ditmaal *a bridge too far* was. Na de slag proberen Montgomery en andere Britse generaals de mislukking van Market Garden daarom af te schuiven op de Poolse commandant Sosabowski.¹¹⁰

Robert Kershaw beschrijft *It Never snows in September* (2004) hoe de Duitsers tegen de slag aankeken. Hij kan een veelgehoord argument voor mislukking onderuit halen. Als de Britten dicht bij de brug waren geland had het landingsgebied ook veel dicht bij het hoofdkwartier van de 9^e SS-pantserdivisie gelegen. De grootste vergissing van de Britten is zoals ook Pogue beschreef dat de luchtlandingen verspreid over meerdere dagen plaatsvonden. Zo waren de Duitsers in staat om de getalsverhoudingen al snel in hun voordeel om te zetten, ongehinderd door de geallieerde luchtmacht. Deze was namelijk druk bezig met het beschermen van de luchtlandingen in de eerste kritieke fase. Een SS-kolonel noteert dat de grootse reden voor mislukking was dat de geallieerde grondtroepen niet op tijd arriveerden. Als die volgens plan waren aangekomen had Duitsland de slag verloren.¹¹¹

Ook in 2004 maakt de Nederlandse journalist Gertjan Lassche de documentaire *God Bless Montgomery* om de Polen de eer te geven die hen toekomt. Door hun aanwezigheid bij Driel hielden ze Duitse troepen bezig en zo gaven ze de Britten bij Oosterbeek extra ruimte. Toch is Lassche niet de

¹⁰⁶ Chalfont, *Montgomery*, 253.

¹⁰⁷ Kershaw, *tot de laatste man*, 80.

¹⁰⁸ De Jong, *Wereldoorlog* 10a, 424-429.

¹⁰⁹ Middlebrook, *Arnhem 1944*, 442.

¹¹⁰ *Ibidem*, 447-448, 452.

¹¹¹ Kershaw, *It never snows in September*, 305-308, 314.

eerste die de miskenning van de Polen opmerkt. Al in 1976 schrijft de Poolse historicus Janusz Piekalkiewicz hoe de Polen als zondebok worden neergezet.¹¹²

¹¹² Piekalkiewicz, Arnheim 1944.

Conclusie

Het verlies van de Slag om Arnhem is voor een groot deel aan Montgomery te wijten. Het plan was niet goed voorbereid waardoor het niet kon worden uitgevoerd. Montgomery wilde graag een grote Britse operatie uitvoeren waarvoor hij en het Britse leger de eer zouden krijgen. Deze operatie werd overhaast gepland omdat men wilde profiteren van de deplorabele staat van de Duitse verdediging voor dat deze zich zou kunnen herstellen.

Voor het mislukken van Arnhem weigert Montgomery de schuld op zich te nemen. Als voornaamste oorzaak voor het mislukken van de slag noemt hij een tekort aan voorraden en ondersteuning, een verwijt aan Eisenhower. Maar dit verwijt is aantoonbaar onjuist zoals Chalfont en Butcher beschrijven. De eer van het Britse leger wordt gered door van de Slag om Arnhem een heroïsche strijd te maken. Dit lukt onder andere door de Polen een ondermaatse inzet te verwijten. Dat de verwijten aan de Polen onjuist zijn is ook aangetoond. Montgomery's teleurstelling betrof vooral het mislukken van de slag

In publicaties van direct na de slag zijn de Britten mild over Montgomery. Ze gaan mee in de heroïsering van de slag of bagatelliseren het verlies zoals biograaf Moorehead en De Guingand doen. In de film *Theirs is the Glory* zien we hoe van het verlies en morele overwinning wordt gemaakt. Later wordt het oordeel van Britse zijde steeds harder geveld. In het boek *A Bridge Too Far* komt de tekortkomingen van Montgomery duidelijk naar voren. Ook biograaf Chalfont durft eerlijk te zijn. Middlebrook en Ian Kershaw maken Montgomery harde verwijten. Zijn eerezucht heeft grote schade berokkend.

Burgemeester Matser gaat net na de slag mee in het Britse heroïsche denken. Dat komt hem goed uit omdat de slag zo ook voor Arnhem een positief verhaal wordt. De Jong erkent de fouten die er rond Market Garden zijn gemaakt maar velt geen hard oordeel over Montgomery. Een harder oordeel van Nederlandse zijde komt uit de documentaire *God Bless Montgomery*. Hieruit blijkt dat Montgomery een eerezuchtig persoon was die de schuld ten onrechte op anderen afschuift. Ook Piekalkiewicz beschrijft het onrecht dat Montgomery en Browning de Polen aandoen.

De Amerikanen schrijven al vroeg afkeurend over Montgomery. Butcher beschrijft hoe Eisenhower en verwijt van Montgomery onderuit haalt en Patton had vanaf het begin al geen vertrouwen in het plan. Pogue noemt het verlies van de Slag om Arnhem van grote betekenis en volgens MacDonald is het een direct gevolg van Montgomery's overambitie. De Amerikaanse film *A Bridge too Far* laat op pijnlijke wijze de kortzichtigheid van de Britten zien.

Eindconclusie

Eindconclusie

Wat is de grond voor de controverses rond het optreden van de Britse Generaal Bernard Montgomery in de Slag om Caen en de Slag om Arnhem en hoe wordt er over zijn optreden hierin beoordeeld?

Montgomery vindt het moeilijk om zijn fouten toe te geven en is eerzuchtig. Hij neemt niet de verantwoordelijkheid voor mislukkingen en legt de schuld bij anderen neer. Bij de Slag om Caen houdt Montgomery vol dat hij volgens het oorspronkelijke plan gehandeld heeft. Omdat hij gelooft dat hij zijn taak naar tevredenheid heeft uitgevoerd begrijpt hij niet dat hij het commando over de Geallieerde grondstrijdkrachten weer verliest aan Eisenhower. Toch was dit altijd al gepland en begrijpelijk gezien de machtsverhoudingen tussen de Amerikanen en de Britten. Dat er veel kritiek was op zijn optreden heeft Montgomery prima door. Daarom wil hij een Britse overwinning op zijn naam zetten om zijn kwaliteiten te bewijzen. Market Garden was hier ideaal voor maar wordt overhaast uitgevoerd. Het verlies van de slag wordt door de Britten omgezet in een morele overwinning om de Britse eer te redden. De schuld van de mislukking wordt deels neergelegd bij de Poolse brigade en verder wordt het verlies van de slag gebagatelliseerd.

Onder auteurs die dicht bij Montgomery stonden is begrip voor het handelen van Montgomery. Ook zelf weigert Montgomery de schuld op zich te nemen. Stacey beschrijft de Canadese bijdrage aan de Slag om Caen en is niet te negatief omdat de Britten met Montgomery meevochten. Amerikaanse auteurs als Patton en Butcher zijn bij Caen kritischer over Montgomery. Ze verwijten hem langzaam opgerukt te hebben en slecht te hebben gecommuniceerd. Omdat Montgomery met de Britten zo weinig vocht kostte de strijd op Normandië meer Amerikaanse levens. De Jong heeft bij Caen begrip voor Montgomery maar maakt hem over Arnhem duidelijk verwijten. Ook biograaf Chalfont spreekt hier over tactisch falen van Montgomery. Kritiek op Montgomery komt kort na de oorlog meer van Amerikaanse auteurs maar na mate de tijd vordert worden ook de Britten steeds kritischer. Een hard oordeel komt van Robert Kershaw. De verwijten aan Montgomery voor Arnhem zijn over de gehele linie sterker dan over Caen. De mislukking van de Slag om Arnhem heeft de oorlog verlengd en zo geleid tot vele extra oorlogsdoden.

Bibliografie

Blumerson, Martin, *United States Army in World War II: European Theater of Operations: Breakout and Pursuit* (Washington 1993).

Butcher, Harry C. *Three years with Eisenhower: the personal diary of captain Harry C. Butcher USNR, naval aide to General Eisenhower, 1942 to 1945* (Londen 1946).

Chalfont, Alun, *Montgomery of Alamein* (New York 1976).

Cornelius Ryan, *A bridge too far* (Londen 1974).

Guingand, Francis de, *Operation Victory* (New York 1947).

Harrison, Gordon A, *United States Army in World War II, the European theater of operations, Cross-Channel attack* (Washington 1993).

Jong, Loe de, *Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog 1939-1945, dl10a* (Amsterdam 1980).

Kershaw, Ian, *Ian Kershaw, tot de laatste man, Duitsland 1944-1945* (Houten 2011).

Kershaw, Robert J. *It never snows in September, the German view of Market Garden and the battle of Arnhem, September 1944* (Hersham 2004).

MacDonald, Charles B, *United States Army in World War II: European Theater of Operations: The Siegfried Line Campaign* (Washington 1993).

Middlebrook, Martin, *Arnhem 1944: The Airborne Battle* (Londen 1995).

Montgomery Bernhard, *The memoirs of field-marshal the viscount Montgomery of Alamein K.G* (New York 1958).

Montgomery, Bernhard, *von der Normandie zur Ostsee* (Berlijn 1946). Oorspronkelijke titel: *From Normandy to the Baltic*, vertaling van Werner Keller.

Moorehead Alan, *Montgomery, a biography* (Londen 1946).

Patton, George S. *The war as I knew it* (Cambridge 1947).

Piekalkiewicz, Janusz, *Arnhem 1944: Deutschlands letzter Sieg* (Hamburg 1976).

Pogue, Forrest, *United States Army in World War II: European Theater of Operations: The Supreme Command* (Washington 1996).

Ryan, Cornelius, *A Bridge too Far* (Bristol 1974).

Stacey, C.P, *The Canadian Army at War: Canada's battle in Normandy; the Canadian Army's share in the operations, 6 June-1 September 1944* (Ottawa 1946).

Urquhart, Roy, *De slag om Arnhem* (Leiden 1958).

Filmografie

Attenborough, Richard, (Regisseur), (1977). *A bridge too far*. [film]. VS: United Artists.

Hurst, Bryan Desmond, (Regisseur). (1946). *Theirs is the Glory*. [film]. Londen: Gaumont British Picture Corporation.

Lassche, Gertjan(Documentairemaker). (2004). *De vergeten Polen in de Slag om Arnhem*. EO [TV-documentaire]. Hilversum: EO.